Oponentský posudek na magisterskou diplomovou práci

PŘEVOD ZDVOŘILOSTI PŘI TLUMOČENÍ

Martina KAVÍNOVÁ

Předkládaná magisterská práce je deskriptivně-explanační studií kvantitativního výzkumu na základě analýzy autentických přetlumočených audionahrávek a zabývá se převodem zdvořilosti při simultánním tlumočení.

Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a empirické. Část teoretická uvádí různé lingvistické přístupy ke zkoumání zdvořilosti a kandidátka z nich pro empirickou část své práce vybírá Leechův zdvořilostní princip zahrnující sedm maxim jednání a Searleovy komunikační funkce (str. 14). Je zřejmé, že diplomantka se v dané problematice dobře orientuje a uvádí práce, jež jsou pro pozdější empirickou část relevantní. V této části by nicméně bylo užitečné uvést důvody, které vedly kandidátku k tomu, aby si zvolila výše uvedené přístupy, případně diskuzi o tom, zda tyto metody jsou vhodné pro zvolenou oblast výzkumu. Kandidátka se podle svých slov rozhodla rovněž navázat na diplomovou práci Luftmanové, která konstatovala zvýšenou míru převodu zdvořilosti v překladu, a ve své hypotéze ji aplikuje i na tlumočení („simultánní převod zvyšuje míru zdvořilosti oproti originálu i normám cílového jazyka ve smyslu tendence k intenzifikaci, tedy výrazovému zesilování“ - str. 17). Zde by opět bylo dobré uvést shrnutí zmiňované práce a její hodnocení, tj. proč podle Luftmanové dochází k intenzifikaci a v jakém kontextu? Proč je přístup Luftmanové vhodný i pro výzkum tlumočení? Stejně tak z uvedené hypotézy nevyplývá, proč se vztahuje jen na simultánní tlumočení, a ne na jiné typy tlumočení. Kromě zde uváděné hypotézy je na str. 1 (kde se objevuje původní zadání práce) i jiná, tzv. nulová hypotéza („stupeň zdvořilosti v tlumočení bude přibližně stejný jako v originálu“), ke které se autorka již v textu dále nevrací. Ve světle pozdějšího nepotvrzení zvolené hypotézy (intenzifikace) by stálo za diskuzi, zda třeba neměla být zvolena tato nulová či jiná hypotéza.

V následující části se objevuje popis textů, které autorka podrobila analýze. Jedná se ve všech případech o mateřské mluvčí angličtiny v komunikační situaci se závaznými formálními pravidly debaty (předvolební debata kandidátů v TV, zasedání EP). Autorka sice rozebírá tlumočení těchto projevů do češtiny, nicméně u předvolební debaty se nejedná o komunikaci realizovanou skrze tlumočení, tzn. že řečníci se na adresáty sdělení obracejí přímo ve svém mateřském jazyce. Nesouhlasím tedy s tvrzením autorky, že „budeme zkoumat mezikulturní zdvořilost“ (str. 14). Tlumočník v takovém případě, jak později správně uvádí autorka (str. 41), „nemusí cítit tak velkou zodpovědnost za dodržování konverzační smlouvy“. Další faktor, který mohl mít vliv na rozdílný výkon tlumočníků, je možnost přípravy. Lze předpokládat, že v případě TV debaty měl tlumočník příležitost si debatu nejprve vyslechnout ze záznamu, než začal s tlumočením sestřihu. Na druhou stranu tlumočníci v EP pracovali skutečně simultánně, tj. v reálném čase. Plenární zasedání EP přitom patří k nejobtížnějším pro tlumočníky vzhledem k hustotě informací a rychlosti čtených projevů. Kvalitativní srovnávání tlumočnického výkonu v takto odlišných komunikačních situacích tedy není příliš vhodné vzhledem k vlivu stresu.

Není jisté, zda si kandidátka uvědomuje i další omezení, která vyplývají z podobných empirických výzkumů. Vzhledem k aplikované metodě kvantifikace se jedná o relativně malý vzorek materiálu a rovněž profesionalita či osobnostní typ tlumočníka může výsledek určitým způsobem ovlivnit.

Rozbor samotný má podobu kvantitativní analýzy, tzn. že prostředky pro vyjadřování zdvořilosti a prostředky přetlumočené do cílového jazyka s ohledem na stanovená kritéria jsou převedeny do číselných hodnot a procentuálně vyhodnoceny. Kandidátka nejprve definuje primární prostředky vyjadřování zdvořilosti – maximy zdvořilého jednání, které pak identifikuje v textových segmentech. V jejím pojetí nicméně dochází k vyjádření zdvořilosti i tam, kde jde o prosté dodržování pravidel daných formátem debaty (předávání slova, oslovování řečníka, vynucení odpovědi na otázky apod.), a ne nutně o projev zdvořilosti. Autorka cituje Zítkovou, že „zdvořilost nelze ztotožňovat s určitými řečovými akty, lexikálními jednotkami nebo syntaktickými konstrukcemi v rovině langue“, ale pak tak automaticky činí v empirické části bez zohlednění i dalších okolností promluvy či kontextu.

Posuzování úspěšnosti převodu jednotlivých zdvořilostních segmentů se rovněž nejeví zcela konzistentní a proto navrhuji, aby se kandidátka během obhajoby pokusila svůj přístup podrobněji vysvětlit na konkrétních příkladech.

K formální stránce nemám žádné připomínky, práce je dobře strukturovaná, přehledná a vykazuje minimum překlepů.

Předkládaná práce splňuje všechny požadavky kladené na magisterskou diplomovou práci. Doporučuji, aby byla přijata k obhajobě, a hodnotím ji stupněm dobře. O definitivní klasifikaci rozhodne vlastní průběh obhajoby.

Praha 10. září 2014 Mgr. Libor OTT